

УНІВЕРСИТЕТ КОРОЛЯ ДАНИЛА

**Кафедра богослов'я та суспільствознавчих дисциплін
імені Академіка УАН Івана Луцького**

Робоча програма навчальної дисципліни Епістемологія

ОБОВ'ЯЗКОВА ДИСЦИПЛІНА

Освітньо-професійна програма першого рівня вищої освіти
за спеціальністю 041 «Богослов'я»

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри богослов'я та суспільствознавчих дисциплін імені академіка УАН Івана Луцького гуманітарного факультету університету 30 серпня 2018 року (протокол № 1).

Завідувач кафедри
кандидат філософських наук,
ліценціат теології
_____ О.І. Савчук
30.серпня 2018 р.

ВСТУП

Метою вивчення курсу «Епістемологія» є осмислення основних закономірностей розвитку пізнавального процесу, механізмів та чинників, що зумовлюють процес вироблення знання.

Завдання вивчення курсу «Епістемологія» полягає у розгляді та аналізі основних етапів становлення теорії пізнання в історичних та культурних контекстах, в дослідженні поліструктурності та поліфункціональності знання. Особлива увага у курсі надається дослідженню механізмів продукування та функціонування наукового знання.

Результати навчання. В результаті вивчення даного курсу студенти повинні:

- знати:** - основні етапи розвитку епістемології та гносеології,
- основні епістемологічні й гносеологічні парадигми та їх представників;
 - основну проблематику сучасної епістемології та гносеології;
 - орієнтуватися в шляхах вирішення цих проблем.
- вміти:** - розрізняти особливості епістемологічних і гносеологічних концепцій,
- аналізувати основні підходи до вирішення фундаментальних епістемологічних і гносеологічних проблем
 - критично аналізувати першоджерела
 - висловлювати власну позицію з приводу розглянутих в курсі проблем.

Міжпредметні зв'язки:

Місце в структурно-логічній схемі спеціальності. Нормативна навчальна дисципліна «Епістемологія» є складовою циклу професійної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» спеціальності «богослов'я».

При викладанні курсу «Епістемологія» використовується знання з таких філософських дисциплін, як «Історія античної філософії», «Історія середньовічної філософії», «Логіка», що вже отримані студентами на попередніх курсах. Паралельно з вивченням даної дисципліни відбувається вивчення «Історії філософії Нового часу», що дозволяє більш глибоко опанувати історико-філософський курс та закріплювати знання з курсу «Гносеологія. Епістемологія. Праксеологія». Матеріал, вивчений в межах даного курсу, буде корисним також для опанування курсу «Історія філософії ХІХ-ХХ ст.» та «Герменевтика та феноменологія».

Вивчення даного курсу виконує загальноосвітню й методологічну функцію при вивченні таких окремих розділів в курсі таких навчальних дисциплін, як «Соціальна філософія», «Основні проблеми гендерної теорії»,

«Психологія», «Педагогіка» та генетично пов'язане з курсом «Ненаукові форми пізнання», який продовжує вивчення проблем пізнання.

Опис навчальної дисципліни

«Епістемологія»

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів, – 3	Галузь знань 04 «Богослов'я»	Нормативна	
Модулів – 2	Спеціальність 04 «Богослов'я»	<i>Рік підготовки:</i>	
Змістових модулів – 2		2-й	2-й
Курсова робота		<i>Семестр</i>	
Загальна кількість годин - 90		3-й	3-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3: самостійної роботи студента – 3	Ступінь вищої освіти: бакалавр	<i>Лекції</i>	
		18 год.	6 год.
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		18 год.	2 год.
		<i>Лабораторні</i>	
		-	-
		<i>Самостійна робота</i>	
		24 год.	52 год.
ПМК: 30			
Вид контролю: іспит			

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Поточне оцінювання студентів на семінарських заняттях здійснюється за чотирибальною шкалою, де «2» - незадовільно; «3» - задовільно; «4» - добре; «5» - відмінно.

Підсумковий контроль у вигляді екзамену проводиться у тестовій формі і оцінюється відповідно до шкали оцінювання знань студентів за ЄКТС

Шкала в балах	Національна шкала	Шкала ЄКТС
90-100 балів	5 «відмінно»	A
80-89 балів	4 «дуже добре»	B
65-79 балів	4 «добре»	C
55-64 бали	3 «задовільно»	D
50-54 бали	3 «достатньо»	E
35-49 балів	2 «незадовільно»	FX
1-34 бали	2 «неприйнятно»	F

МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачене застосування як активних, так і інтерактивних навчальних технологій, серед яких: лекції проблемного характеру, міні-лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, мозкові атаки, кейс-метод, презентації, метод проектної роботи.

Діагностика (моніторинг і перевірка) результатів навчання здійснюється шляхом виконання студентами:

- 1) тестових завдань;
- 2) написанням есе;
- 3) презентацій і виступів на наукових заходах;
- 4) підсумкового екзамену у тестовій формі.

• **Словесні**

Розповідь-пояснення використовується під час навчання студентів на протязі лекції. За метою виділяються такі види розповіді: розповідь-вступ, розповідь-повідь, розповідь-висновок. Ефективність зазначеного методу залежить головним чином від уміння викладача розповідати, дохідливості та доступності інформації, від поєднання його з іншими методами навчання.

Бесіда – це діалог між викладачем та студентом, який дає можливість за допомогою цілеспрямованих і вміло сформульованих питань спрямувати студента на активізацію отриманих знань. Саме з допомогою їх викладач активізує діяльність студентів, ставлячи їм запитання для розмірковування, розв'язання проблемної ситуації.

Лекція служить для пояснення теми; її типовими ознаками, є тривалість запису плану та рекомендованої літератури, уведення та характеристика нових понять, розкриття та деталізація матеріалу, завершальні висновки викладача, відповіді на запитання.

• **Наочні методи**

Ілюстрація – допоміжний метод при словесному методі, її значення полягає в яскравішому викладенні та показі власної думки.

Демонстрація характеризується рухомістю засобу демонстрування, наприклад, демонстрація навчальних фільмів.

• **Навчальна робота під керівництвом викладача** – самостійна робота. До неї належать написання рефератів, самостійні письмові роботи, контрольні роботи, написання тестів.

Контроль

Перевірка глибини засвоєння знань, рівня сформованості навичок та умінь студентів відбувається у формі поточного, проміжного та підсумкового видів контролю.

Поточний контроль здійснюється через оцінювання усних відповідей щодо проблем для обговорення, передбачених планом семінарських занять,

виконання процесуальних документів на практичних заняттях, а також шляхом:

- проведення експрес-опитувань,
- тестування,
- підготовки доповідей і рефератів,
- написання самостійних і контрольних робіт.

При оцінюванні враховується глибина теоретичних знань та практичних навичок студентів, курсантів чи слухачів і вміння застосовувати їх на практиці.

Проміжний контроль передбачає перевірку рівня засвоєння студентами теоретичного і практичного матеріалу модулів і здійснюється в межах семестру наприкінці планового вивчення спецкурсу.

Підсумковий контроль проводиться у формі заліку після закінчення вивчення навчальної дисципліни.

Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І

ТЕМА 1. ПРЕДМЕТ ТА ОСНОВНА ПРОБЛЕМАТИКА ТЕОРІЇ ПІЗНАННЯ

Епістемологія як філософська дисципліна. Діяльність та пізнання як основні форми відношення людини до світу. Співвідношення понять знання та пізнання. Інформація та знання. Проблема походження знання.

Дискусія «онтологізму» та «гносеологізму»: обмеженість цих позицій. Взаємозв'язок онтології та гносеології : взаємне обґрунтування та взаємна проблематизація. Онтологічні передумови гносеології: існування об'єкта, суб'єкта пізнання та пізнавального відношення.

Гносеологія та епістемологія. Специфіка епістемологічного пізнання. Відмінність теорії пізнання та логіки і методології науки.

Основна проблематика гносеології та епістемології. Проблема походження та обґрунтування знань. Проблема пізнаваності світу та меж знання. Проблема істинності знання та його обґрунтування. Основні гносеологічні програми та стратегії. Наївний реалізм (Берклі), тотожність мислення та буття (Парменід, Гегель), феноменологізм. Гносеологічний оптимізм та гносеологічний песимізм. Агностицизм. Скептицизм. Догматизм. Релятивізм. Основні аргументи скептицизму. Співвідношення понять агностицизму, скептицизму, релятивізму. Чи є скептицизм ірраціональним. Знання як виправдане вірування. Гносеологія та тип культури: Схід та Захід.

ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ПІЗНАННЯ В ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКОМУ КОНТЕКСТІ

ТЕМА 2. ГНОСЕОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ В ДОБУ АНТИЧНОСТІ ТА СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Специфіка постановки гносеологічних проблем в добу античності. Проблема співвідношення загального та одиничного та гносеологічна проблематика. Об'єктивістський характер теорії знання. Епістема і докса.

Апорії Зенона та їх значення для окреслення проблематики теорії пізнання. Сенсуалізм Протагора, Демокріта, Епікура, Лукреція Карра. Раціоналізм Сократа, Платона, Аристотеля. Раціональне та ірраціональне в пізнанні: теорія анамнезу. Аристотелівська теорія досвіду. Теоретико-пізнавальні особливості античної софістики та скептицизму. Релятивізм та діалектика.

Метафізична цінність знання в середньовічній культурі. Проблема співвідношення знання та віри в середньовічній філософії. Концепція чистої віри (Тертуліан), двоїстої істини (Аввероес, Т. Аквінський), гармонії віри та розуму (Климент Олександрійський, Августин). Середньовічна діалектика та містика (Абеляр та Бернард Клервосський). Гносеологія кафетатична та апофетична (Максим Сповідник, ісіхазм).

Теорія загального: лінія Платона та Аристотеля (номіналізм, реалізм). Номіналізм та розвиток протонаукового пізнання. Проблема співвідношення знання та віри в сучасній гносеології. Енцикліка папи Іоана Павла II “Знання та віра”. Знання, віра, сумнів.

ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ПІЗНАННЯ В ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКОМУ КОНТЕКСТІ

ТЕМА 3. ПРОБЛЕМИ ПІЗНАННЯ В ДОБУ НОВОГО ЧАСУ РАЦІОНАЛІЗМ

Передумови формування гносеології Нового часу в добу Відродження та Реформації. Гносеологічний оптимізм та автономність розуму. Історичні засади “наукового світогляду” та передумови виникнення філософського суб’єктивізму.

Теорія «вченого незнання» Н. Кузанського: чотири ступені пізнання: чуттєве сприйняття, розсудок, розум, інтуїція. Математичний раціоналізм та містика, діалектика в філософії Кузанського. Телезію про досвід та відчуття як джерело пізнання природи. Сумнів як передумова пізнання в гносеології Дж.Бруно. Скептицизм Монтеня. “Філософувати-означає сумніватися”

Розвиток емпіричного методології та математизація знання в діяльності природодослідників (Галілей, Копернік, Мікельанджело)

Психологізм у теорії пізнання. Співвідношення понять суб’єктивізму, натуралізму, психологізму на тлі співвідношення метафізики та теорії пізнання Нового часу. Поняття методу пізнання. Змішання обґрунтування та походження знання. Ідея достовірного першоелементу знання. Епістемологічний фундаменталізм психологізму. Психологізм та принцип онто-гносеологічної відповідності.

Проблеми, з якими стикається раціоналізм при поясненні пізнання: необхідність пояснення передумовленої гармонії, неспроможність пояснити роль досвіду у пізнанні, недостатність істин розуму для побудови науки, непояснена роль «неясних, нечітких» ідей в розвитку науки.

Радикальний раціоналізм Р.Декарта. Картезіанський дуалізм і джерело достовірності знань. Дедукція як метод пізнання та обґрунтування. Дискусія про спосіб існування вроджених ідей. Суперечності психологістського раціоналізму.

Монадологія та теорія пізнання Ляйбніца. “У розумі не має нічого, чого не було б у відчуттях, окрім самого розуму”.

Панлогізм та субстанціоналізм Спінози. «Немає вроджених ідей, є лише вродженні здібності» Чотири способи набуття знань. Вчення про інтуїцію. Проблема істини. “Істина є мірилом самої себе і брехні”

Кардіоцентризм Паскаля. Поняття серця в пізнанні. Поняття людини як мислячої очеретини.

ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ПІЗНАННЯ В ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКОМУ КОНТЕКСТІ)

ТЕМА 4. ПРОБЛЕМИ ПІЗНАННЯ В ДОБУ НОВОГО ЧАСУ ЕМПІРИЗМ

Ф. Бекон як теоретик та фундатор наукового типу мислення. Ф. Бекон про основні причини помилок у пізнанні: вчення про ідоли. “Новий Органон” як нова логіка пізнання дійсності. Сенсуалізм та емпіризм в теорії пізнання Бекона. Вчення про емпіричний метод. Місце індукції в пізнанні. «Істина – дочка часу, а не авторитету».

Сенсуалізм Лока та заперечення вроджених ідей. Табула раса. Три джерела пізнання. Локове поняття досвіду (зовнішній та внутрішній). Індукція як метод пізнання та обґрунтування. Поняття ідеї в емпіризмі (прості та складні).

Гобс про місце сенсуалізму та раціоналізму в пізнанні. Сенсуалізм та акциденції. Мовний характер пізнання. Від відчуттів до пізнання завдяки міткам, знакам, іменам, силогізмам. “Істина – дочка розуму”.

Номіналізм Берклі: спосіб існування ідей. Дискусія щодо соліпсизму.

Г'юм про два види понять: чуттєві та рефлексійні. Досвідне походження знань. Основні принципи організації чуттєвих вражень розумом. Засвоєння ідей через інтуїцію та демонстрацію. Г'юм про причинність явищ. Post hoc, ergo propter hoc. Скептицизм Г'юма щодо поняття причини та природної закономірності.

Проблеми, з якими стикається психологістський емпіризм: суб'єктивність перцептивного досвіду, проблема первинних та вторинних якостей, пошуки “чистого” перцептивного досвіду вільного від інтерпретацій, проблема “інших свідомостей”, труднощі при поясненні наукових законів, принципів математики.

ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ПІЗНАННЯ В ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКОМУ КОНТЕКСТІ ТЕМА 5. ТЕОРЕТИКО-ПІЗНАВАЛЬНИЙ ТРАНСЦЕНДЕНТАЛІЗМ (КАНТ, ГЕГЕЛЬ)

Прагнення Канта створити наукову теорію пізнання. “Коперніканський переворот”, здійснений Кантом в теорії пізнання. Трансценденталізм: розрізнення походження знань та їх обґрунтування. Кантівська критика розуму як обґрунтування розуму, як подолання протилежності між раціоналізмом та емпіризмом. Априорне знання. Необхідність та всезагальність як критерії априорності. Поняття синтетичних суджень априорі. Простір та час - априорні форми споглядання, умова існування математики. Інтерсуб'єктивний досвід як умова існування чистого природознавства

(природа як об'єкт можливого досвіду). Відмінність суджень сприйняття та суджень досвіду. Априорні категорії розсудку. Зв'язок розсудку та чуттєвості в пізнанні. Активна роль розсудку, його вплив на організацію чуттєвого досвіду. Феномен та ноумен. Річ в собі та річ для нас. Розсудок та розум. Антиномії Канта та межа пізнання. Агностицизм Канта

Незмінність априорних форм чуттєвості та розсудку у Канта та подолання цього припущення в неокантіанстві. Історично визначені культурні форми як априорі пізнання.

Гегелевське подолання антиномізму Канта. Едність діалектики, логіки та теорії пізнання як основний принцип філософії Гегеля. Поняття досвіду у Гегеля і спекулятивний принцип онто-гносеологічної відповідності. Циклічна епістемологія Гегеля. Сенсуалізм, та натуралізм Л.Фойєрбаха. Відчуття як критерій істини. «Я мислю завдяки відчуттям», пізнаю «лише те, що існує поза моєї голови».

ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ПІЗНАННЯ В ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКОМУ КОНТЕКСТІ ТЕМА 6. ПРОБЛЕМИ ПІЗНАННЯ В МОДЕРНІЙ ФІЛОСОФІЇ

Криза раціоцентризму. Наука як теоретичний чинник кризи філософії у ХІХ-поч. ХХ століття. Спроби вирішити гносеологічні проблеми методами конкретних наук: досягнення та невдачі.

Еволюціонізм, біологізм Ніцше та Шпенглера, Фройда, марксизм, інтуїтивізм, прагматизм – способи подолання розбіжності між емпіричною реконструкцією походження знань і їх обґрунтуванням. Критика есенціалізму раціоналізму Гайдеггером, Гуссерлем та Сартром. Усунення суб'єкту пізнання з теорії пізнання. Засади логічного позитивізму.

ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ПІЗНАННЯ В ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКОМУ КОНТЕКСТІ

ТЕМА 7. ПРОБЛЕМИ ПІЗНАННЯ В ПОСТМОДЕРНІЙ ФІЛОСОФІЇ

«Стан постмодерну» (Ліотар) та основні засади постмодерної епістемології. Деконструкція логоцентризму класичної гносеології. Критика есенціалізму. Плюралізм та еkleктицизм як основні принципи постмодерного аналізу знання. Відмова від метанаративів. Постмодерна раціональність: основні риси. Поняття дискурсу. Дискурс та владні політики. Знання та влада. М.Фуко: від «археології знання» до «волі до істини».

Феміністична критика епістемології. Засади нової феміністичної епістемології.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

ТЕМА 8. ПРИРОДА ЗНАННЯ, ЙОГО ДЖЕРЕЛА ТА МЕЖИ

Що означає знати. Свідомість та пізнання. Пізнання як вихід за межі безпосередньої свідомості. Пізнання як вища форма свідомості. Знання як результат та мета пізнання. Загальна значущість як ознака знання. Безумовність знання: проблема епістемологічного фундаменталізму.

Знання як ментальний стан. Знання як система суджень. Знання та досвід. Поняття досвіду. Структура досвіду, його види, відношення понять

досвіду та знання. Структура досвіду та структура процесу пізнання. Знання та гадка. Психофізична проблема.

Системний характер знання, його структура. Типи, види, рівні та форми знання. Теоретичне, духовно-практичне та практичне знання. Різноманітність видів знання. Ігрове, особисте, трансцендентне та інш. види знання.

Чуттєве та раціональне знання. Поняття раціональності. Історичні види раціональності. Розсудок та розум як пізнавальні здібності. Знання апріорне та апостеріорне. Дискусія щодо вроджених ідей (Декарт). Едність чуттєвого та раціонального в філогенезе та онтогенезе пізнання. Едність чуттєвого та раціонального в чуттєвому досвіді. Чуттєвий досвід як результат передбачень та інтерпретацій. Початком пізнання не може бути “чисте споглядання”, бо чуттєвий досвід проникнутий інтерпретаціями. Ієрархія інтерпретацій. Активність суб’єкта чуттєвого досвіду. Відкритість чуттєвого досвіду для перегляду та переінтерпретації. Апріорні компоненти чуттєвого досвіду (еволюційна епістемологія: Лоренц, Поппер).

Інтуїція як джерело знання та вид пізнавальної діяльності. Інтуїція як подолання протилежності суб’єкта та об’єкта (містика, філософія життя). Інтуїція як результат високої компетентності дослідника. Види інтуїції.: інтелектуальна, містична, чуттєва, наукова. Проблема інтерсуб’єктивної перевірки та трансляції інтуїтивного знання.

ТЕМА 9. ПРОБЛЕМА ІСТИНИ В ТЕОРІЇ ПІЗНАННЯ

Істина як онтологічна категорія. Істина як істине буття. Екзистенційна істина. Етичний вимір істини. Істина і правда.

Гносеологічний вимір істини. Істина як цінність та норматив пізнання. Ціннісна природа істини.

Основні концепції істини та проблема критеріїв наближення людини до істини. Кореспондентська теорія істини. Проблема критерію істини: поняття відповідності та відображення. Істина: відображення чи конструювання? Позиція радикального конструктивізму: за та проти. Когерентна теорія істини. Проблема експериментального підтвердження логічної узгодженості тверджень. Несуперечливість як критерій істини та значення протиріч в пізнанні. Попперовське розуміння правдоподібності: сильні та слабкі сторони. Основна ідея “семантичного” значення істини за Тарським. Прагматистська теорія істини. Чи завжди істина корисна? Чи можуть бути порисні помилки? Проблема критерію корисності (врахування безпосередніх та віддалених наслідків наших дій)

Поділ істини по змісту (об’єктивна істина), по об’єму (абсолютна та відносна істина). Гегель щодо процесуальності істини. Системність та повнота істини. Діалектика істини та помилки. Марксизм про діалектику абсолютної та відносної істини. Практика як критерій істини: за та проти. Види практик як критерію істини: матеріально-виробнича, соціальна, практика наукового пізнання (спостереження та експеримент). Невизначенність практики як критерія істини. Проблема прогресу в пізнанні.

Дискусії щодо істини в сучасній філософії. Гайдегеровська теорія істини. Процесуальність істини та проблема суспільного прогресу. Критика сучасних науково-технічних цивілізацій та гайдегеровське розуміння істини: істина втрачає статус норматива пізнання, набуваючи статус характеристики буття. Герменевтика та проблема істини (Гадамер та Рикьор). Верифікація та фальсифікація. Концепція плюральної істини в постмодерній філософії.

ТЕМА 10. НАУКОВЕ ЗНАННЯ: СПЕЦИФІКА ТА СТРУКТУРА .

Наукове пізнання як специфічний вид людської діяльності. Наукове знання та його специфіка (орієнтація на отримання нового знання, наявність визнаних процедур отримання та перевірки нових знань, системна організація). Будене, наукове, поза наукове, ненаукове знання. Наука як система знань, що історично змінюються.

Структура, форми та методи наукового знання.

Емпіричне знання: специфіка та форми. Методи емпіричного пізнання: спостереження та експеримент. Питання про незалежну мову спостереження. Теоретичне навантаження мови спостерігача: неадекватність сенсуалізму для аналізу емпіричного рівня пізнання.

Теоретичне знання: специфіка та форми. Проблема, ідея, гіпотеза, теорія. Структура та функції (систематизація, пояснення, передбачення, практичне застосування) наукової теорії. Структура наукового пояснення. (дедуктивно-номологічна модель; пояснення на основі теоретичних сутностей, що не можна спостерігати). Проблема теоретичних об'єктів, що не можна спостерігати. Дискусія щодо їх статусу. Реалізм, інструменталізм, редукціонізм. Неможливість редукції теоретичних об'єктів до об'єктів спостереження. Види наукових теорій. Емпіричні, теоретичні та філософські методи у структурі наукового пізнання. Співвідношення філософського наукового та соціального пізнання та їх взаємодія

ТЕМА 11. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПІЗНАННЯ

Еволюційна Епістемологія. Звернення до моделі біологічної еволюції. Пізнання як процес розвитку та процес пристосування. Розвиток пізнання шляхом “проб та помилок”. Що забезпечує функцію “природного добору”? Дискретні моделі розвитку пізнання. Поняття епістемологічної перешкоди та епістемологічного розриву. Історичний вимір пізнання. Пізнання в соціокультурному контексті. Поняття внутрішньої та зовнішньої соціальності. Соціум як суб'єкт пізнання. Наукові спільноти та наукові інститути як суб'єкти пізнання: їх вплив на процес пізнання. Вплив соціальних структур та пізнавальних традицій на умови пізнання та на об'єкт і суб'єкт пізнання. Попперовська концепція “епістемології без суб'єкта”: пошук надіндивідуального, вільного від соціальної детермінації суб'єкта пізнання. Попперовська критика уявлень про знання як про “ментальний стан”. “За” та “проти” цієї концепції. Моделі розвитку пізнання і спрямування цього розвитку. Кореляція між розвитком пізнання, проблемою істини та проблемою пізнання як відображення або конструювання. Розвиток знання як кумуляція нових істин. Метафізичний характер кумулятивістської моделі. Проблема наукових революцій.

ТЕМА 12. ЕВОЛЮЦІЙНА ЕПІСТОМОЛОГІЯ

Проблема демаркації в філософії К.Попера. Критичний раціоналізм К.Поппера: філософські та логічні передумови фальсифікаціонізму. Фальсифікованість теорії та процес фальсифікації. Концепція об'єктивного знання. Модель розвитку науки за Поппером. Теорія наукових революцій Куна. Поняття наукової парадигми. Поняття наукової спільноти. Концепція науково-дослідних програм Лакатоша. Епістемологічний анархізм П.Фейєрабенда. Принцип проліферації. Проблема неможливості співставлення теорій.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	У тому числі				Усього	У тому числі			
		Л	С	ПК	СР		Л	С	ПК	СР
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1										
Історичні контексти проблем пізнання										
Тема1 Предмет та проблематика теорії пізнання	6	2	2		2	6	2			4
Тема2 Проблеми пізнання в добу античності та середньовіччя	4	2	-		2	2				4
Тема3 Проблеми пізнання в добу Нового часу. Раціоналізм	4	2	-		2	6	2			4
Тема4 Проблеми пізнання в добу Нового часу. Емпіризм	4	2	-		2	4	-			4
Тема5. Теоретико-пізнавальний трансценденталізм	6	2	2		2	4	-			4
Тема6. Гносеологічна проблематика модерної філософії	6	2	2		2	4	-			4
Тема7. Проблеми пізнання в добу постмодерну	6	2	2		2	4	-			4
Разом – зм. Модуль1	36	14	8		14	32	4			28
Змістовий модуль 2. Основні проблеми гносеології та епістемології										

Тема8. Природа знання, його джерела та межі	6	2	2		2	4	2			4
Тема9. Проблема істини	6	2	2		2	5				5
Тема . Наукове пізнання: специфика, структура,	4	-	2		2	5				5
Тема11 Механізми та чинники розвитку пізнання	4	-	2		2	5				5
Тема12 Еволюційна епістемологія	4	-	2		2	5				5
Разом – зм. Модуль1	24	4	10	30	10	56	2		30	24
Разом	90	18	18	30	24	90	6	2	30	52

Рекомендована література

Базова

- 1.Степин В. С. Теоретическое знание. Минск 2014. Гл. Основания науки// <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/step-gl3.html>
- 2.Степин В. С. Становление научной теории. Минск, 1976;
- 3.Структура и развитие науки. Из бостонских исследований по философии науки. М., 1978
- 4.Лекторский В.А. Эпистемология классическая и неклассическая. - М., 2001. С.155 –184// [http:// koslova.text.driven.com/narod/studia3/lectorsky.htm](http://koslova.text.driven.com/narod/studia3/lectorsky.htm)
- 5.Лекторский В.А.Субъект, объект, познание. М., 1980. С.3-13 <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Lectorski.htm>
- 6.Автономова Н.С.Рассудок, разум, рациональность М. 1988с. 11-64
- 7.Касавин И.Т. Миграция. Креативность. Текст. Проблемы неклассической теории розд 7. М 2001
- 8.Кун Т. Структура научных революций. М., 1976; Гл.10
- 9.Тулмин С. Концептуальные революции в науке// <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Tulmin.htm>
- 10.Фейерабенд П. Ответ на критику // Структура и развитие науки. М., 1978. С.419 – 455.
- 11.Декарт Р. Правила для руководства ума. Соч. В 2-х тт. Т.1.С. 78-91, 326 // http://www.krotov.info/lib_sec/05_d/dek/dekart_1_077.htm
- 12.Лейбниц Г.В. Новые опыты о человеческом разумении.// http://www.krotov.info/lib_sec/12_1/ley/leybniz_2_047.htm

13. Спиноза Б. Краткий трактат о Боге, человеке и его счастье. // ihtik.lib.ru/
14. Башляр Г. О природе рационализма. М., 1980 // <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000334/index.shtml>
15. Гайденок П.П. История новоевропейской философии в ее связи с наукой. <http://www.philosophy.ru/library/gaid/02/0.html>
16. Герметизм, магия, натурфилософия в культуре 15-19 веков. М., 1999
17. Гусев В.И. Західна філософія Нового часу 17-18 століття. К., 1998. С. 34-54, 176-182
18. Лекторский Субъект, объект, познание М., 1980. С. 21-41, 56-72
<http://sovphil.narod.ru>
19. Стретерн П. Декарт за 90 минут. К., 2009
<http://psylib.org.ua/books/stret01/index.htm>
20. Стретерн П. Спиноза за 90 минут. К., 2009
<http://psylib.org.ua/books/stret01/index.htm>
21. Стретерн П. Ляйбниц за 90 минут. К., 2009
<http://psylib.org.ua/books/stret01/index.htm>
22. Бергсон А. Творческая эволюция // http://www.koob.ru/bergson/tvorcheskaya_evolution
23. Лосский Н.О. Чувственная, интеллектуальная и мистическая интуиция //
24. Беркли Дж. Три разговора между Гиласом и Филонусом М. 2005
http://www.i-u.ru/biblio/archive/berkli_tri/00.aspx
25. Локк Дж. Опыт о человеческом разумении. // Собр. Соч. В 3-х тт. М., 1985. Т.1 С.96-153 // <http://www.rus-lib.ru/book/37/63/291-304.html>
26. Юм Д. Исследование о человеческом разумении // Собр. Соч. В 2-х тт. Т.2. М., 1996. С.21-68
<http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000269/st002.shtml>
27. Мах Э. Познание и заблуждение. Очерк психологии исследования. Ч.1 Гл. 1-14. М.,
28. Рассел Б. Философия логического атомизма // <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Rass-fil-log.html>
29. Шлик М. Поворот в философии // Аналитическая философия. Избранные тексты. М., 1993. С.28-49 // <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Shlik.html>
30. Лиотар Ж.-Ф. Ситуация постмодерна // <http://lib.ru/CULTURE/LIOTAR/liotar.txt>
32. Фуко М. Воля к истине: по ту сторону воли, Власти и сексуальности <http://lib.ru/CULTURE/FUKO/istoria.txt>
34. Рассел Б. История западной философии. Ростов, 1995. С. 632-675, 684-698, 745-762
35. Философия ранних буржуазных революций. М., 1983. Ч.2, разд. 1
 Шлик М. Поворот в философии // <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Shlik.html>
36. Гегель В.Ф. Кто мыслит абстрактно? <http://www.countries.ru/library/texts/kto.htm>

37. Кант И. Критика чистого разума. Предисловие ко второму изданию. М., 1998. – С. 30 – 36 (або: Кант И. Соч. в 6 тт. Т.3. М., 1964. С. 84 – 88).
[//http://kosilova.textdriven.com/narod/studia3/gnoseology/12_intro.htm](http://kosilova.textdriven.com/narod/studia3/gnoseology/12_intro.htm)
38. Кант И. Прологомены ко всякой будущей метафизике... §§ 5 –30,40 – 44,
[//http://kosilova.textdriven.com/narod/studia3/gnoseology/12_prol.htm](http://kosilova.textdriven.com/narod/studia3/gnoseology/12_prol.htm)
39. Поппер К. Логика и рост научного знания. М., 1983. С. 254 - 280
40. Сокулер З.А. Проблемы обоснования знаний. – М., 1988.
41. Фейерабенд П. Избр. труды по методологии науки. М., 1986. С.160 – 178;
42. Лакатос И. История науки и её рациональные реконструкции.// Структура и развитие науки. М., 2001
<http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/lacatos.html>
43. Поппер К. Эволюционная эпистемология // Эволюционная эпистемология и логика социальных наук: Карл Поппер и его критики. М.2000. С.57 – 74..
44. Степин В.С., Горохов В.Г., Розов М.А. Философия науки и техники. М., 2006 гл. 8. Эмпирический и теоретический Уровни научного исследования
[//http:// www.gumer.info/bibliotek_Buks/Science/Step/index.php](http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Science/Step/index.php)
45. Поппер К. Логика и рост научного знания. М., 1983. Гл.5. С.124 – 148.
<http://kosilova.textdriven.com/narod/studia3/gnoseology/51popper.htm>
46. Степин В.С. Теоретическое знание. М., 2001//
<http://ru.philosophy.kiev.ua.pers/stepin/index.htm>
47. Гадамер Х-Г. Истина та метод. К., 1990. С. 38-43, 409-432
48. Хайдеггер М. О сущности истины // Хайдеггер М. Разговор на проселочной дороге. М., 1991. С. 8 – 27.

Допоміжна література

1. Автономова Н. Разумное в иррациональном//
http://scep sis.ru/library/id_966.html
2. Антисери Д., Реале Дж. История философии от древних времен до наших дней. СПб., 2000. Т 4
3. Автономова Н. Рациональность: история и теория. Рассудок и разум: историческая реконструкция // http://scep sis.ru/library/id_966.html
4. Альтернативные миры знания. Под ред. В.Н. Поруса и Е.Л. Чертковой. СПб, РХГИ, 1999.
5. Асмус В.Ф. Проблема интуиции в философии и математике. М., 1963. // <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000783/index.shtml>
6. Автономова Н. Рациональность: история и теория. Рассудок и разум: историческая реконструкция // http://scep sis.ru/library/id_969.html
7. Быстрицкий Е. Практическое знание в мире человека // Заблуждающийся разум. К., 1990
8. Бессонов Б.Н. Философия науки: курс лекций. – М., 2008
9. Башляр Г. Новый научный дух. 1987
[//filosof/historic.ru/boors/item/f00/s00/z0000332/index.html](http://filosof/historic.ru/boors/item/f00/s00/z0000332/index.html)

10. Вригт Г.Х. Витгенштейн и двадцатый век // Вопр. философии. 2001., №12
11. Гайденок П.П. История новоевропейской философии в ее связи с наукой. М., 2000
12. Гусев В. "История западноевропейской философии XV-XVII ст.". Курс лекций. – К., 1994.
13. Гайденок П. П. .История греческой философии в ее связи с наукой. М.,
14. Деннет Д. Постмодернизм и истина. Почему нам нужно понимать это правильно // Вопр. философии. 2001. №8
15. Ирина В.Р., Новиков А.А. В мире научной интуиции. Интуиция и разум. М., 1978. Гл. 1, 3.// <http://psylib.kiev.ua/>
16. Исторические типы рациональности. Т. 1 М., 1985
17. Идеалы и нормы научного исследования. Минск, 1981
18. Касавин И.Т. Традиции познания и познание традиций.// http://medikas-pl.boom.ru/ID_16_51_53.htm
19. Касавин И.Т. Опыт как знание о многообразии.//http://medikas-pl.boom.ru/ID_16_51_53.htm
20. Канке В.А. Основные философские направления и концепции науки: Итоги XX столетия. М., 2000
21. Лакатос И. Доказательства и опровержения. М., 1964
\http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Science/Lakatos/dokaz.php
22. Лекторский В.А. Эпистемология классическая и неклассическая. - М., 2001. С.155 –184// <http://koslova.text.driven.com/narod/studia3/lectorsky.htm>
23. Лекторский С. Субъект, объект, познание. М., 1980. С.135-307
24. Лекторский В.А. Кант, радикальный конструктивизм и конструктивный реализм в эпистемологии // Вопросы философии, № 8, 2005. С. 11 – 21.
25. Миронов В.В., Иванов А.В. Онтология и теория познания. М., 2005. Разд. Теория познания. Гл. 3, 5, 6,
26. Морозов И.М. Природа интуиции. Минск, 1992
27. Миронов В.В., Иванов А.В. Онтология и теория познания. М., 2005. Разд. Теория познания. Гл. 3, 5, 6,
28. Мудрагей Н.С. Очерки истории западноевропейского иррационализма. М., Наука, 2000
29. Микешина Л. А. Эпистемология ценностей. М., 2007
30. Мотрошилова Н.А. Нормы науки и ориентации ученого// Идеалы и нормы научного исследования. – Минск 1981
31. Милль, У. С. Дживонс // Позитивизм и наука. М., 1975. С.67 – 83.
32. Никифоров А.Л. Философия науки: История и теория. М., 2006 С.14-45
33. Овчинников Н.В. Знание – болевой нерв философской мысли (к истории концепции знания от Платона до Поппера) // Вопр. философии. 2001, №8

34. Печенкин А.А. Закономерности развития науки.// Вестник Московского университета. Серия 7. Философия. №3. 1996. С. 3-15.//
http://www.philos.msu.ru/vestnik/philos/art/1996/pechenkin_science.htm
35. Поппер К. Объективное знание. Эволюционный подход. М., 2002. С. 12-39
36. Порус В. Н. Научная революция//
http://kosilova.textdriven.com/narod/studia3/math/6_revolution.htm
37. Рассел Б. Человеческое познание. М., 1996
38. Рассел Б. Исследование значения и истины. М., 1999. С.21-29; 49 –64.